

A MAGTERMELŐ ÁLLOMÁNYOK HELYZETE, NEMESÍTÉSBEN BETÖLTÖTT SZEREPÜK, MINŐSÍTÉSÜK GONDJAI

DR. BONDOR ANTAL, DR. PÁLL MIKLÓS, SZEPESI ANDRÁS

Az erdőművelési gyakorlat több mint száz éve felfigyelt a származás jelentőségére, a selmeci Bányászati és Erdészeti Akadémián már a századfordulón megkezdődtek az idevágó tudományos kísérletek. A felszabadulás után, faállományaink mennyiségi teljesítőképességének fokozását — csakúgy, mint ma — a genetikailag magasabb értékű szaporítóanyagtól vártuk. Ezért 1949-ben megkezdődött a *magtermelő állományok* kijelölése, törzskönyvezése, olyan céllal, hogy az innen származó magtétélekből állítsuk elő az erdősítések anyag-szükségletét.

Sajnos a kijelölt magtermelő állományokról történő maggyűjtés nem vezetett átütő eredményhez, egyrészt technikailag nem lehetett megoldani a magas fákról történő gyűjtést, másrészt nem sikerült megszüntetni a magtermések szakaszosságát. A *magtermelő plantázsokkal* elért eredmények is azt sugallták, hogy ezen az úton gyorsabban juthatunk el a kitűzött cél gazdaságos megoldásához. Így a magtermelő állományok jelentősége átmenetileg háttérbe szorult, azoknak inkább génmegőrző fontosságát hangsúlyoztuk.

Ma már tudjuk, hogy az oltványokkal telepített magtermesztő ültetvények csak a *Pinus* és *Larix* fajok esetében váltották be a hozzájuk fűzött reményeket.

A vegetatív szaporítás módjait vagy azok „nagyüzemesítését” célzó kutatások sem ígértek, hogy a közeljövőben — az erdősítési feladatokhoz mért — tömeges természetresre sor kerülhetne. Mindezek a körülmények újra a meglevő, jó minőségű faállományokban található *magforrások* fokozott kihasználására irányították a figyelmet. Erősíti ezt a tendenciát, hogy biztató kísérleti eredmények vannak a magtermések szakaszosságához fűzött elméletek feloldására és az egyes évek magtermésének közelítő kiegyenlítésére.

Az 1982—1983-ban folytatott helyszínelőmunka eredményeként kialakult az ország „erdészeti vetőmag- és egyéb szaporítóanyag-forrásainak” bázisa, amelyek nyilvántartását a Növénytermesztési és Minősítő Intézet III/4—461/1984. számú határozatában elfogadta és kiadta. A kiválasztott magtermelő állományok fokozatba sorolását és területi nagyságát az 1. táblázat szemlélteti. A kiválasztott magtermelő állományokból való gyűjtés mennyiségére az 1986. évi, becsült adatok nyújtanak tájékoztatást (2. táblázat).

A további feladatok között a következőkre kell gondolni:

- Sürgősen ki kell adni a kezelési útmutatót! Az 1982—1983-ban kijelölt magtermesztő állományokban tulajdonképpen még semmi sem történt, mind az erdők kezelői, mind az erdőfelügyelők a vágások jelölésével és a nevelő- (alakító-) vágásokkal az útmutatóra várnak.
- Az országos irányelveket tartalmazó kezelési útmutatón kívül az erdőgazdaságok egy része konkrét, erdőrészletekre szóló kezelési utasítást is vár. Hangsúlyozzák, hogy ezt a feladatot, ha saját hatáskörükben kell is megoldani, az egységes szemlélet (és gyakorlat) végett célszerű volna, ha ezt egy szűk csoport országosan helyszínelné, javítaná, ellenőrizné (ERSZ, v. ERTI, v. EFE, v. közös stb.).
- Lehetővé kell tenni, hogy a magtermelő állományok kialakításával kapcsolatos költségeket (kerítés, aljnövényzet eltávolítása, alátelepítés stb.) az Erdőfenntartási Alap terhére elszámolják.

Kiválasztott magtermelő állományok

Fafaj	Törzs m. á. KMA/T	Szelektált m. á. KMA/SZ	Azonosít- ott KMA/A	Összesen
Kocsányos tölgy	485,4	584,7	1 285,4	2.355,5
Kocsánytalan tölgy	46,0	135,6	667,0	848,6
Vöröstölgy	5,3	21,7	72,0	99,0
Mocsártölgy	0,3	—	—	0,3
Cser	—	30,3	175,3	205,6
Bükk	208,2	471,4	578,3	1.257,9
Gyertyán	—	—	9,6	9,6
Akác	9,4	7,2	512,4	529,0
Hegyi juhar	—	—	0,4	0,4
Ezüst juhar	—	—	0,6	0,6
Mezei szil	—	—	0,3	0,3
Magas kóris	—	48,7	92,5	141,2
Fekete dió	—	48,0	29,7	77,7
Madárcseresznye	—	—	4,5	4,5
Szelidgesztenye	—	23,0	—	23,0
Szürkenyár	—	—	1,7	1,7
Mézgás éger	—	3,8	34,4	38,2
Kislevelű hárs	—	—	10,4	10,4
Nagylevelű hárs	—	4,0	—	4,0
Ezüsthárs	—	4,9	32,2	37,1
Bibireses nyár	—	—	7,9	7,9
Vadgesztenye	—	—	3,5	3,5
Lombos fák össz.:	754,6	1.383,3	3.518,1	5.656,—
Erdeifenyő	—	—	219,6	219,6
Simafenyő	—	—	9,1	9,1
Feketefenyő	—	—	332,6	332,6
Lucfenyő	—	—	107,3	107,8
Európai vörösfenyő	—	—	80,2	80,2
Kék duglászfenyő	—	—	7,2	7,2
Jegenyefenyő	—	—	28,5	28,5
Oregoni hamisciprus	—	—	0,2	0,2
Mocsárciprus	—	—	0,1	0,1
Nyugati tuja	—	—	0,2	0,2
Ezüstfenyő	—	—	9,5	9,5
Atlaszcédrus	—	—	0,2	0,2
Szerb lucfenyő	—	—	0,1	0,1
Fenyők összesen:	—	—	795,3	795,3
MINDÖSSZESEN:	754,6	1.383,3	4.313,5	6.451,3

- Meg kell oldani, hogy a magtermelő állományok utódállományai (a származási hely bejegyzésével) az erdőtervben feltüntetésre kerüljenek.
- A jelenleg kijelölt magtermelő állományok korosztálymegoszlása nem optimális. Kb. 15⁰/₀-a fiatal (31—50 éves), 20⁰/₀ középkorú (51—80 éves), 65⁰/₀-a idős (80 év feletti). Ezért folytatni kell az eredeti célkitűzésnek megfelelően a középkorú korosztályokban alkalmas faállományok felkeresését és törzskönyvezését.
- Célszerű volna a fenyő magtermesztő állományokról való tobozgyűjtéshez megfelelő technikai eszközök beszerzése, illetve azok beszerzésének támogatása.
- A kezelési utasításnak tiltania kell a magtermelő állományokban a vegetációs idő alatt történő vágásokat.

1986. évi makkgyűjtés (tájékoztató adat)

EG	Összesen				Össz.-ből elkülönítetten				MÁ-ból gyűjtött			
	KST	KTT	VT	B	KST		KTT		VT		B	
	q				q	%	q	%	q	%	q	%
1. Mecseki	300	50	70	3	200	67	30	60	70	100	1	33
2. Somogyi	620	650	50	3	500	81	500	77	40	80	1	33
3. Zalai	900	1 907	121	45	7	1	5	—	21	17	4	9
4. B. felv.	90	70	2	30	60	67	40	57	—	—	25	83
5. Kisalf.	238	—	2	—	238	100	—	—	—	—	—	—
6. Vértesi	71	239	—	2	20	28	—	—	—	—	—	—
7. Ipolyv.	25	613	47	—	7	28	—	—	41	87	—	—
8. Mátrai	40	1 600	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9. Borsodi	1 180	2 050	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10. Felsőt.	2 700	—	200	—	150	6	—	—	—	—	—	—
11. Nagy- kunsági	250	—	—	—	160	64	—	—	—	—	—	—
12. Kiskuns.	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Délalf.	400	—	—	—	280	70	—	—	—	—	—	—
14. NYFK	560	480	220	2	—	—	—	—	—	—	—	—
15. Pilisi	182	430	5	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—
16. Tanulm.	250	180	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen:	7 886	8 269	817	85,3	1 622	21	575	7	172	21	31	36
17. Gemenci	100	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18. Gyulaji	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19. Mezőföldi	50	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20. Budavi- déli	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ÁEVBG-ok össz.:	165	15	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
MIND- ÖSSZESEN:	8 051	8 284	822	85,3	1 622	21	575	7	172	21	31	36

A lapban megjelent tanulmányok szerzői: *Bach István* osztályvezetőhelyettes, NÖMIf Bp.; *Balázs József* osztályvezető, NÖMI, Bp.; *dr. Bondor Antal* főigazgató, ERT, Bp.; *Dr. Csötönyi József* MÉM EFH főelőadó, Bp.; *dr. Danszky István* igazgató, NÖMI, Bp.; *dr. Gál János* egyetemi tanár, rektor, EFE, Sopron; *dr. Herpay Imre* ny. egyetemi tanár, Sopron; *Kisházi Zoltán* osztályvezető, BÉFAG, Miskolc; *dr. Kolozsár József* egyetemi adjunktus, EFE, Sopron; *dr. Mátyás Csaba* tud. kutató, EFE, Sopron; *dr. Cs. Nagy Anikó* főelőadó, MÉM EFH, Bp.; *dr. Pagony Hubert* ny. tud. osztályvezető Bp.; *dr. Páll Miklós* ov. főmérnök, ZEFAG, Nagykanizsa; *Reményfyné Zsigmond Katalin* osztályvezetőhelyettes, MEFAG, Eger; *dr. Solymos Rezső* főosztályvezető, MÉM EFH, Bp.; *dr. Szemerédy Miklós* főmérnök, FEFAG, Nyíregyháza; *Szepesi András* főelőadó, MÉM EFH, Bp.; *Tóth Imre* ny. osztályvezető, Baja; *Zsilvölgyi László* főtechnológus, MEFAG, Eger; *Zsilvölgyi Lászlóné* technológus, MEFAG, Eger.